

Η ΔΙΑ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΡΩΤΑΠΟΚΡΙΣΕΩΣ ΔΙΕΝΕΡΓΟΥΜΕΝΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Β. ΜΑΚΡΗ

Τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος

Ι. Γενικά

Στατιστικὴ ἔρευνα γενικῶς εἶναι ἡ ἐξεύρεσις καὶ μελέτη στατιστικῶν στοιχείων πρὸς ἐπίλυσιν προβλήματός τινος. Εἰδικώτερον, στατιστικὰ στοιχεῖα ἀφορῶντα ἀνθρωπίνους πληθυσμούς δυνατὸν νὰ ἐξεύρωμεν ἐκ στατιστικῶν δημοσιευμάτων, ἐκ σχετικῶν ἐκθέσεων, ἐγγράφων, μητρώων καὶ γενικῶς, ὅπως λέγομεν, ἐκ «στατιστικῶν ἀρχείων» («statistical archives»). Τὰ συλλεγόμενα στοιχεῖα ἐκ τῶν «στατιστικῶν ἀρχείων» ἀποτελοῦν ὅμως δευτερογενῆ στατιστικὰ στοιχεῖα, ἤτοι προϋποθέτου συλλεγέμενα ἤδη στοιχεῖα. Πρωτογενῆ στατιστικὰ στοιχεῖα ἀφορῶντα ἀνθρωπίνους πληθυσμούς, δηλαδὴ συλλεγόμενα ἀπ' εὐθείας ἐξ ἀνθρωπίνων πληθυσμῶν, δυνατὸν νὰ ἐξεύρωμεν εἴτε διὰ τῆς μεθόδου τῆς παρατηρήσεως, εἴτε διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐρωταποκρίσεως.

Κατὰ τὴν μέθοδον τῆς ἐρωταποκρίσεως, διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ἐπιθυμητῶν στατιστικῶν στοιχείων τίθενται ὀρισμένοι ἐρωτήσεις εἰς πλῆθος ἀτόμων (τοὺς ἐρωτώμενους), εἴτε διὰ ταχυδρομείου ἢ ἄλλου τρόπου ἐπιδιδομένου, πρὸς ἓνα ἕκαστον ἐρωτώμενον, ἐρωτηματολογίου, εἰς τὸ ὁποῖον καταγράφονται αἱ ἀπαντήσεις του, εἴτε δι' εἰδικῶς ἐκπαιδευμένου ὑπαλλήλου (ἢ ὑπαλλήλων), ὁ ὁποῖος διὰ σχετικῆς συζητήσεως (survey interview) μετὰ τοῦ ἐρωτώμενου, θέτει ἰδιαιτέρως μίαν ἐκάστην ἐκ τῶν ἐρωτήσεων, καταγράφων τὴν ἀντίστοιχον ἀπάντησιν συνήθως εἰς ἐρωτηματολόγιον, εἴτε τέλος δι' ἄλλου τρόπου, ὅπως λ.χ. τηλεφωνικῶς κλπ. Χαρακτηριστικὸν τῆς μεθόδου ταύτης εἶναι ὅτι ἀναφέρεται εἰς ὁμάδα ἀτόμων καὶ οὐχὶ εἰς ἓν ἄτομον ('). Διὰ τὴν στατιστικὴν ἔρευναν καθ' ἣν ἡ ἐξεύρεσις τῶν στατιστικῶν στοιχείων διενεργεῖται διὰ τῆς ὡς ἄνω μεθόδου τῆς ἐρωταποκρίσεως εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν χρησιμοποιεῖται ὁ ὄρος «survey»⁽²⁾. Παρ' ἡμῖν, δυστυχῶς,

1. Λ.χ. ἡ μέθοδος τῆς ἐρωταποκρίσεως τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖ ὁ ἱατρὸς πρὸς διερεύνησιν τῆς ἀσθενείας πελάτου του, δὲν ἀποτελεῖ survey interview ἀλλὰ clinical interview, διότι δι' αὐτῆς συλλέγονται στοιχεῖα ἐξ ἐνὸς ἀτόμου ἀναφερόμενα εἰς αὐτὸ καὶ μόνον τὸ ἄτομον.

2. Εἰς τὴν γαλλικὴν χρησιμοποιεῖται ὁ ὄρος «enquête», εἰς τὴν γερμανικὴν ὁ ὄρος «befragung» καὶ εἰς τὴν ἰταλικὴν ὁ ὄρος «cuesta».

δὲν ἔχει εἰσέτι καθιερωθῆ ἀντίστοιχος εἰδικὸς ὄρος⁽³⁾, ἀλλὰ εἴθισται νὰ χρησιμοποιοῖται ὁ γενικώτερος ὄρος «στατιστικὴ ἔρευνα», ὅστις καλύπτει βεβαίως καὶ πλῆθος ἄλλων περιπτώσεων. Τὸν ὄρον στατιστικὴ ἔρευνα χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν μὲ τὴν εἰδικὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου *survey*.

Ἡ στατιστικὴ ἔρευνα ὑπὸ τὴν ὡς ἄνω εἰδικὴν ἔννοιαν, δηλαδὴ τῆς μεθόδου συλλογῆς στατιστικῶν στοιχείων ἐξ ἀνθρωπίνων πληθυσμῶν διὰ τῆς διαδικασίας τῶν ἐρωταποκρίσεων, διενεργεῖται βάσει ὀρισμένων κανόνων καὶ μεθόδων, ἥτοι βάσει μιᾶς ὀρισμένης τεχνικῆς. Ἡ τεχνικὴ αὕτη, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, εἶναι ἐνιαία δι' ἀπάσας τὰς στατιστικὰς ἐρεῦνας καὶ ἀναπτύσσεται εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια. Βεβαίως, ἡ τεχνικὴ αὕτη ποικίλλει εἰς λεπτομερείας ἀναλόγως τῆς κατηγορίας τῶν συλλεγομένων στατιστικῶν στοιχείων, ὡς καὶ τοῦ εἴδους τῆς στατιστικῆς ἐρεῦνης, ἐν γενικαῖς ὁμως γραμμαῖς, εἶναι ἡ αὕτη. Αἱ γενικαὶ κατηγορίαι τῶν συλλεγομένων στοιχείων, ὡς καὶ τὰ εἶδη τῶν στατιστικῶν ἐρευνῶν, παρατίθενται ἐν περιλήψει εἰς τὰ ἐν συνεχείᾳ δύο κεφάλαια.

Τὸ πρόσωπον (φυσικὸν ἢ νομικὸν) εἰς τὸ ὅποιον ἀνατίθεται ἡ συλλογὴ στατιστικῶν στοιχείων πρὸς ἐπίλυσιν προβλήματός τινος, ἐὰν πρόκειται διὰ τὴν συλλογὴν νὰ χρησιμοποιοῖσθαι τὴν μέθοδον τῆς ἐρωταποκρίσεως, προβαίνει εἰς τὰς ἀκολουθούς, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἐνεργείας, αἵτινες καὶ ἀποτελοῦν τὴν βασικὴν τεχνικὴν πάσης στατιστικῆς ἐρεῦνης :

- 1) Καθορίζει ἐπακριβῶς τὸ πρόβλημα (τοὺς σκοποὺς τῆς ἐρεῦνης) καὶ τὰ συλλεγόμενα στοιχεῖα.
- 2) Ὁργανώνει τὴν ἔρευναν, καθορίζων καὶ τὸν τρόπον συλλογῆς τῶν στοιχείων (ἐρωτηματολόγιον, συνεντεύξεις κλπ.).
- 3) Διενεργεῖ τὴν συλλογὴν τῶν στοιχείων.
- 4) Ἐπεξεργάζεται καὶ ἀναλύει τὰ στοιχεῖα πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος.

II. Συλλεγόμενα διὰ τῶν στατιστικῶν ἐρευνῶν στοιχεῖα

Διὰ τῶν στατιστικῶν ἐρευνῶν συλλέγονται πλεῖστα ὅσα στοιχεῖα ἀναφερόμενα γενικῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὸ περιβάλλον εἰς τὸ ὅποιον οὗτος διαβιοῖ. Εἰδικώτερον, τὰ συλλεγόμενα διὰ τῶν στατιστικῶν ἐρευνῶν στοιχεῖα δύνανται νὰ καταταγοῦν εἰς τὰς ἑξῆς γενικὰς κατηγορίας :

α) Προσωπικὰ στοιχεῖα (**Personal data**)

Ταῦτα εἶναι κυρίως στοιχεῖα ἀναφερόμενα εἰς δημογραφικὰ καὶ οἰκονομικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐρευνωμένου, ἥτοι τὸ φύλον, τὴν ἡλικίαν, τὴν οἰκογενειακὴν κατάστασιν, τὸ ἐπίπεδον ἐκπαιδεύσεως, τὴν θρησκείαν, τὴν ἐθνικότητα, τὸ

3. Ο Καθηγητὴς Κ. Ἀθανασιάδης εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Γλωσσάριον τῶν Στατιστικῶν ὄρων, Ἀθῆναι 1966, διὰ τὸν στατιστικὸν ὄρον «*survey*» χρησιμοποιοεῖ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὸν ὄρον «διασκόπησις», δυστυχῶς ὁμοῦς ὁ ὄρος οὗτος δὲν καθιερωθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν στατιστικὴν ὀρολογίαν.

είσοδημα, τὸ ἐπάγγελμα καὶ γενικῶς στοιχεῖα ἐπὶ τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ ἐρευνωμένου κλπ. Τὰ προσωπικὰ στοιχεῖα, συνήθως, χρησιμεύουν διὰ νὰ συσχετισθοῦν μὲ ἑτέρας κατηγορίας στοιχείων, ἅτινα συνήθως ἀποτελοῦν καὶ τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ἀντιστοίχου ἐρεύνης, λ.χ., εἰς μίαν ἐρευναὶν δαπανῶν, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς κατηγορίας δαπανῶν, συλλέγονται καὶ πλεῖστα ἐκ τῶν ἀνωτέρω προσωπικῶν στοιχείων. Τέλος, εἶναι δυνατόν προσωπικά τινα στοιχεῖα νὰ ἀποτελέσουν κύριον σκοπὸν τῶν στατιστικῶν ἐρευνῶν καὶ νὰ συνδυασθοῦν μὲ ἕτερα προσωπικὰ στοιχεῖα, ὅποτε θὰ ἔχωμεν καὶ ἀντιστοίχους στατιστικὰς ἐρεῦνας, ὡς λ.χ. ἐρευνα ἀπασχολήσεως, ἐρευνα εἰσοδήματος κλπ.

β) Στοιχεῖα περιβάλλοντος (Environmental data)

Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὸν τρόπον καὶ εἰς τὸν τόπον διαβιώσεως τῶν ἀτόμων καὶ γενικῶς εἰς τὸ ἄψυχον καὶ ἔμψυχον περιβάλλον αὐτῶν. Τοιαῦτα στοιχεῖα εἶναι, ἐπὶ παραδείγματι, τὰ ἐξῆς : Συνθήκαι διαμονῆς καὶ ἀνέσεις κατοικίας τῶν ἐρευνωμένων, συγκοινωνιακαὶ ἀνέσεις, πάρκα, παιδικαὶ χαραὶ κλπ., αἰτίνας ἐξυπηρετοῦν τὸν ἐρευνώμενον καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Ἐπίσης, στοιχεῖα ἐπὶ τῆς «κοινωνικότητος» τῶν ἐρευνωμένων, δηλαδὴ ἂν ἔχουν φίλους, ἂν εἶναι μέλη συλλόγων κλπ.

Συνήθως αἱ στατιστικαὶ ἐρευναὶ αἱ ὁποῖαι συλλέγουν στοιχεῖα ἐμπίπτοντα εἰς τὴν παροῦσαν κατηγορίαν, συνδυάζουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸν τόπον μὲ τὸν τρόπον διαβιώσεως τῶν ἀτόμων ἅτινα ἐρευνῶνται. Λ.χ. μία στατιστικὴ ἐρευνα διαπιστώσεως τῶν αἰτίων τῶν εἰς τὰς οἰκίας λαμβανόντων χώραν ἀτυχημάτων, ἐκτὸς τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς οἰκίας (τοῦ τόπου), θὰ ἐρευνήσῃ καὶ τὸν τρόπον διαβιώσεως τῶν ἀτόμων (4).

γ) Στοιχεῖα ἐπὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀτόμων (Behavioral data)

Τοιαῦτα στοιχεῖα εἶναι τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν συμπεριφορὰν καὶ γενικῶς εἰς τὰς δραστηριότητας τῶν ἀτόμων εἰς τοὺς διαφόρους κοινωνικοοικονομικοὺς τομεῖς. Λ.χ. στοιχεῖα ἐπὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀτόμων ὡς καταναλωτῶν ἀγαθῶν (στοιχεῖα ἐπὶ τῆς διαρθρώσεως τῆς καταναλώσεως). Διὰ τῶν ἐν λόγῳ στοιχείων διαμορφοῦνται τὰ «μοντέλλα τῆς καταναλώσεως» (expenditure patterns) τῶν διαφόρων κατηγοριῶν ἀτόμων, ἀπεικονίζοντα τὴν συμπεριφορὰν τῶν ὡς καταναλωτῶν. Ὡσαύτως, στοιχεῖα ἀναφερόμενα εἰς τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἀτόμων (δηλ. εἰς τὰς προτιμήσεις των) σχετικῶς μὲ τὰς διαφόρους ἐκπομπὰς ραδιοφώνου, τηλεοράσεως κλπ., ἐπίσης σχετικῶς μὲ τὰς κινηματογραφικὰς ταινίας, θεατρικὰ ἔργα κλπ.

4. ἰδέ : School of Public Health, Department of Public Health Statistics. An investigation of the causes of home accidents. Ann Arbor : Univ. of Michigan, March 1952.

δ) «Ψυχολογικά» στοιχεία («Psychological» data)

Τὰ στοιχεία ταῦτα ἀναφέρονται εἰς γνώμας (opinions), ἀπόψεις (attitudes), κίνητρα (motives), τάσεις (inclinations), καὶ προσδοκίας τῶν ἀτόμων (expectations).

III. Εἶδη στατιστικῶν ἐρευνῶν

Αἱ στατιστικαὶ ἐρευναι δύνανται νὰ διακριθοῦν εἰς πλεῖστα ὅσα εἶδη, βάσει τῶν δυναμένων νὰ χρησιμοποιηθοῦν διαφορῶν εἰδῶν κριτηρίων.

1) Βάσει τῆς κατηγορίας τῶν συλλεγομένων στοιχείων, δύνανται αἱ στατιστικαὶ ἐρευναι νὰ καταταγοῦν εἰς ἀντίστοιχα εἶδη, λ.χ. εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωμεν δημογραφικὰς ἐρεῦνας, ἐρεῦνας κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, ἐρεῦνας συμπεριφορᾶς, ψυχολογικὰς ἐρεῦνας κλπ.

2) Βάσει τοῦ σκοποῦ, δύνανται νὰ διακριθοῦν εἰς περιγραφικὰς (descriptive surveys) καὶ εἰς ἐρμηνευτικὰς ἐρεῦνας (explanatory surveys). Περιγραφικαὶ εἶναι αἱ ἐρευναι αἵτινες ἀπλῶς προσδιορίζουν καὶ περιγράφουν ὀρισμένα χαρακτηριστικὰ ἀνθρωπίνων πληθυσμῶν ἢ, εἰδικώτερον, ἐνὸς φαινομένου. Λ.χ. ἐὰν πρὸς προσδιορισμὸν χαρακτηριστικῶν τινῶν τοῦ φαινομένου τῆς ἀπασχολήσεως διενεργηθῆ μία ἐρευνα ἀπασχολήσεως, ἐπιδιώκουσα τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπασχολουμένων καὶ τὴν κατάταξιν αὐτῶν, βάσει ὀρισμένων δημογραφικῶν χαρακτηριστικῶν, τότε ἡ ἐρευνα αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν περιγραφικῶν ἐρευνῶν. Ἐρμηνευτικαὶ εἶναι αἱ ἐρευναι αἱ ὁποῖαι διερευνοῦν καὶ ἐρμηνεύουν τὴν ἐπίδρασιν ὀρισμένων παραγόντων ἐπὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀνθρώπων, διαπιστώνουν καὶ ἐρμηνεύουν ὑφισταμένας σχέσεις μεταξὺ χαρακτηριστικῶν τινῶν, διερευνοῦν ὑποθέσεις τεθείσας ὑπὸ τῆς θεωρίας κλπ. Λ.χ. μία ἐρευνα διερευνήσεως τῆς ἐπιδράσεως μιᾶς διαφημιστικῆς καμπάνιας ἐπὶ τῆς καταναλώσεως ἐνὸς νέου προϊόντος, ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐρμηνευτικῶν ἐρευνῶν.

3) Βάσει τοῦ ἂν ἐρευνᾶται ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς ἢ δειγμα αὐτοῦ, αἱ στατιστικαὶ ἐρευναι διακρίνονται ἀντιστοίχως εἰς ἀπογραφὰς καὶ εἰς δειγματοληπτικὰς ἐρεῦνας. Αἱ δειγματοληπτικαὶ ἐρευναι ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀπογραφὰς, παρουσιάζουν τὰ ἑξῆς πλεονεκτήματα :

α) Χαμηλὸν κόστος : Λόγω τοῦ ὅτι θὰ χρησιμοποιηθῆ κατὰ τὴν δειγματοληπτικὴν ἐρευναν κατὰ πολὺ ὀλιγώτερον προσωπικὸν καὶ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐρεῦνης καὶ κατὰ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἐπεξεργασίαν τῶν στοιχείων, αἱ δαπάναι θὰ εἶναι χαμηλότεραι τῶν ἀντιστοίχων τῆς ἀπογραφῆς. Ἐπίσης, καὶ αἱ δαπάναι χρησιμοποίησεως μηχανημάτων ἐπεξεργασίας κλπ. κατὰ τὴν δειγματοληπτικὴν ἐρευναν θὰ εἶναι χαμηλότεραι τῶν ἀντιστοίχων τῆς ἀπογραφῆς.

β) Ταχύτης συλλογῆς πληροφοριῶν καὶ ἐξαγωγῆς ἀποτελεσμάτων : Διὰ τῶν δειγματοληπτικῶν ἐρευνῶν εἶναι δυνατόν εἰς συντομώτερον χρονικὸν διάστημα νὰ συλλεγοῦν αἱ ἀπαιτούμεναι πληροφορίαι καὶ νὰ ἐκδοθοῦν τὰ ἐπιθυμητὰ ἀποτελέσματα. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ χα-

πρακτικὰ τῶν κοινωνικῶν φαινομένων παρουσιάζουν μεγάλην μεταβλητικότητα διαχρονικῶς, ἐνδείκνυται ἢ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερα συλλογή, ἐπεξεργασία καὶ πινακοποίησης τῶν στοιχείων.

γ) Ἀκριβέστεραι ἀπαντήσεις: Εἶναι δυνατόν εἰς τὰς δειγματοληπτικὰς ἐρεύνας δι' ἐκάστην συνέντευξιν νὰ διατεθῆ περισσότερος χρόνος ἐν συγκρίσει μὲ τὸν διατιθέμενον εἰς τὰς ἀπογραφάς. Ἐπίσης, εἰς τὰς δειγματοληπτικὰς ἐρεύνας τὸ προσωπικὸν εἶναι περισσότερον κατηρτισμένον ἐπὶ τῶν ὀρισμῶν τῶν ἐρευνωμένων χαρακτηριστικῶν καὶ ἐπὶ τῆς διαδικασίας διενεργείας τῆς ἐρεύνης. Ἐνίοτε μάλιστα διατίθεται ὑπὸ τῶν διενεργούντων τὰς ἐρεύνας ὀργανισμῶν μόνιμον προσωπικὸν συνεντευκτῶν.

δ) Δυνατότης συλλογῆς καὶ ἐπεξεργασίας πολυπλόκων στοιχείων: Λόγῳ τοῦ ὅτι χρησιμοποιεῖται κατὰ τὰς δειγματοληπτικὰς ἐρεύνας ἔμπειρον περὶ τὰς συνεντεύξεις καὶ γενικῶς ἐξειδικευμένον προσωπικόν, καθίσταται δυνατὴ ἡ συλλογὴ καὶ ἀνάλυσις στοιχείων λίαν πολυπλόκου περιεχομένου, ὅπως λ.χ. στοιχεῖα ἀναφερόμενα εἰς διαθέσεις καὶ τάσεις τῶν ἐρωτωμένων ὡς καὶ τὰς ἀπόψεις αὐτῶν ἐπὶ ὀρισμένων ζητημάτων, κλπ.

IV. Προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι μιᾶς στατιστικῆς ἐρεύνης

Πρὸ τῆς διενεργείας μιᾶς στατιστικῆς ἐρεύνης θὰ πρέπει γενικῶς νὰ καθορισθοῦν τὰ ἑξῆς:

1) Οἱ σκοποὶ τῆς ἐρεύνης (ὁ γενικὸς καὶ οἱ ἐπὶ μέρους εἰδικότεροι) ὡς καὶ τὰ συγκεντρωθησόμενα στοιχεῖα. Προφανῶς, πρὸ πάσης σχετικῆς μὲ τὴν ἔρευναν ἐργασίας, θὰ πρέπει νὰ ἐξετασθῆ μήπως ὑπάρχουν ἄλλαι παρόμοιαι ἔρευναι καὶ γενικῶς σχετικὰ στοιχεῖα ἅτινα εἶναι δυνατόν νὰ ἱκανοποιήσουν τοὺς σκοποὺς τῆς ἐρεύνης ἄνευ διενεργείας ταύτης. Γενικῶς, μία στατιστικὴ ἔρευνα δεόν νὰ διενεργῆται προφανῶς, ἐφ' ὅσον αἱ δι' αὐτῆς παρασχεθησόμεναι πληροφορίες πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τῆς ἐρεύνης, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξευρεθοῦν ἕξ ἄλλης πηγῆς μὲ χαμηλότερον κόστος. Ἀφοῦ καθορισθοῦν οἱ σκοποὶ τῆς διενεργηθησομένης ἐρεύνης, θὰ πρέπει νὰ ὀρισθοῦν ἐπακριβῶς τὰ πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἐν λόγῳ σκοπῶν συγκεντρωθησόμενα στοιχεῖα.

2) Ὁ ἐρευνητέος πληθυσμὸς. Θὰ πρέπει νὰ καθορισθῆ ποῖος θὰ εἶναι ὁ πληθυσμὸς εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἀναφέρονται τὰ συγκεντρωθησόμενα διὰ τῆς διενεργηθησομένης ἐρεύνης στοιχεῖα. Π.χ. εἰς τὴν διενεργηθεῖσαν ὑπὸ τῆς ΕΣΥΕ κατὰ τὸ ἔτος 1967 εἰς τὴν Περιοχὴν Πρωτεύουσας «Ἐρευναν Ἀπασχολήσεως», ἐρευνητέος πληθυσμὸς ὡς πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ἀπασχολήσεως ἦσαν τὰ ἄτομα μέλη ἰδιωτικῶν νοικοκυριῶν, ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω τῆς Περιοχῆς Πρωτεύουσας. Ἐπίσης, θὰ πρέπει νὰ καθορισθῆ ἂν ὁ καλυπτόμενος πληθυσμὸς θὰ ἐρευνηθῆ ὁλόκληρος (ἀπογραφῆ) ἢ θὰ ἐρευνηθῆ δειγμα αὐτοῦ (δειγματοληπτικὴ ἔρευνα). Π.χ. ἢ ὡς ἄνω ἔρευνα Ἀπασχολήσεως ἡρευνήσε δειγμα ἐκ τοῦ προαναφερθέντος πληθυσμοῦ ἀνερχόμενον περίπου εἰς 10% αὐτοῦ.

3) Τὸ σχέδιον δειγματοληψίας, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ δειγματοληπτικῶν ἐρευνῶν.

4) Ὁ τρόπος συλλογῆς τῶν αἰτουμένων πληροφοριῶν (χρησιμοποίησις τοῦ ταχυδρομουμένου ἐρωτηματολογίου ἢ ἐρωτηματολογίου αὐτοπροσώπου συνεντεύξεως ἢ τηλεφωνικῆς συνεντεύξεως κλπ.).

5) Ἡ ἐπεξεργασία τῶν στοιχείων, δηλαδή ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ κωδικογράφησις τῶν συγκεντρωθησομένων στοιχείων.

6) Ἡ ἐμφάνισις τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ εἰδικώτερον οἱ καταρτισθόμενοι πίνακες, ὡς καὶ ὁ τρόπος μηχανογραφικῆς ἐπεξεργασίας τῶν στοιχείων διὰ τὴν κατάρτισιν τούτων.

7) Τὸ χρησιμοποιοῦν τὸ μέτρον διὰ τὴν ἔρευναν προσωπικόν, ὡς καὶ ὁ τρόπος ἐκπαιδύσεως αὐτοῦ.

8) Ἡ δημοσιότης τῆς ἐρεύνης, δηλαδή ἡ διαφώτισις τοῦ κοινοῦ ἐπὶ τῶν σκοπῶν καὶ τῆς χρησιμότητος τῆς ἐρεύνης.

9) Ὁ ἀπαιτηθὸς χρόνος διὰ τὰς διαφόρους ἐργασίας τῆς ἐρεύνης καὶ γενικῶς τὸ «χρονοδιάγραμμα» τῆς ἐρεύνης (χρονολογικὴ κατάταξις τῶν διαφόρων ἐργασιῶν τῆς ἐρεύνης).

10) Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν δαπανῶν τῆς ἐρεύνης.

V. Πληθυσμιακὴ καὶ χρονικὴ κάλυψις τῆς στατιστικῆς ἐρεύνης.

Ὁ πληθυσμὸς εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἀναφέρονται τὰ συλλεγόμενα διὰ τῆς στατιστικῆς ἐρεύνης στοιχεῖα ἀποτελεῖ τὴν κάλυψιν τῆς ἐρεύνης (coverage of the survey). Ὁ ὅρος οὗτος δύναται νὰ χρησιμοποιοῦν καὶ εἰς δειγματοληπτικὰς ἐρεῦνας καὶ εἰς ἐρεῦνας αἱ ὁποῖαι ἐρευνοῦν ὀλόκληρον τὸν πληθυσμὸν (δηλ. καὶ εἰς ἀπογραφάς). Οὕτω λ.χ. διὰ τὴν διενεργηθεῖσαν παρ' ἡμῖν ἀπογραφὴν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων τῆς 1 - 10 - 56 εἶναι λεκτικῶς ὀρθὸν νὰ διατυπωθῆ ὅτι: ἡ «κάλυψις» τῆς ἀπογραφῆς ταύτης ἦτο μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν «κάλυψιν» τῆς διενεργηθείσης τῆς 31 - 10 - 72 ἀντιστοίχου ἀπογραφῆς, καθ' ὅσον αὕτη ἠρέυνησε (ἀπέγραψε) καὶ ἑτέρας ομάδας ὑπαλλήλων (ὅπως τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, τῆς Ἰατροδικαστικῆς Ὑπηρεσίας, τοὺς δικαστικοὺς κλπ.) μὴ καλυφθείσας ὑπὸ τῆς ἀπογραφῆς τῆς 31 - 10 - 72.

Προκειμένου περὶ δειγματοληπτικῶν ἐρευνῶν, ἐκάστη ἐκ τῶν μονάδων αἰτινες ἀπαρτίζουν τὸν καλυπτόμενον πληθυσμὸν ἐξ οὗ θὰ ληφθῆ τὸ δείγμα, θὰ πρέπει νὰ εἶναι καταγεγραμμένη δι' ἐνὸς ἀξοντος ἀριθμοῦ (τοῦ λεγομένου «ἀριθμοῦ ταυτότητος»), ἢ «ἐντοπισμένη» εἰς ἓν «πλαίσιον» (frame). Τὸ «πλαίσιον» συνήθως εἶναι εἴτε κατάλογος (ἢ ἄλλο παρεμφερὲς μέσον) εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι καταγεγραμμένοι αἱ μονάδες τοῦ καλυπτομένου πληθυσμοῦ, εἴτε χάρτης εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὁποῖου «ἐντοπίζεται» ὁ καλυπτόμενος πληθυσμὸς. Εἰς τὴν πρώτην περιπτώσιν τὸ ἐρευνηθὸς δεῖγμα καλεῖται «δείγμα καταλόγου», ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν περιπτώσιν «δείγμα ἐπιφανείας».

Τὰ συλλεγόμενα διὰ μιᾶς στατιστικῆς ἐρεύνης στοιχεῖα εἶναι δυνατόν νὰ ἀναφέρονται εἰς μίαν χρονικὴν στιγμὴν ἢ νὰ καλύπτουν μίαν συγκριτικῶς μεγάλην χρονικὴν περίοδον. Εἰς τὴν περιπτώσιν τῆς καλύψεως μιᾶς μεγάλης χρονικῆς περιόδου, ταῦτα εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν προκύψει διὰ τῶν ἐξῆς τρόπων :

1) Αί έρευνητέαι μονάδες του καλυπτομένου πληθυσμού έρευνώνται κατά μίαν χρονικήν στιγμήν (ήτις εις την πράξιν συνήθως είναι μία πολὺ μικρὰ χρονική περίοδος, λ.χ. μία ήμέρα), τὰ δέ στοιχεία ἅτινα συλλέγονται ἐκ τῶν έρευνηθέντων μονάδων, καλύπτουν μίαν μεγάλην χρονικήν περίοδον. Π.χ. εις μίαν έρευνηθέντων εισοδημάτων, ήτις διενηργήθη ἐντὸς μιᾶς ήμέρας, ήρωτήθησαν ἅπαντα τὰ ἐπιλεγέντα ἄτομα ποῖον ήτο τὸ εισόδημά των κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος (δηλ. αἱ περὶ εισοδήματος ἐρωτήσεις ἐκάλυπτον τὸ προηγούμενον τῆς ήμέρας διενεργείας τῆς έρεύνης ἔτος). Ἐπίσης, εις τὴν διενεργηθεῖσαν παρ' ἡμῖν τὴν 7 - 4 - 51 (ἐντὸς μιᾶς ήμέρας) ἀπογραφὴν πληθυσμοῦ, συνελέγησαν στοιχεία περὶ τῆς ἀπασχολήσεως, καλύπτοντα τὴν προηγουμένην τῆς ἀπογραφῆς ἑβδομάδα.

2) Αἱ έρευνητέαι μονάδες του καλυπτομένου πληθυσμοῦ δὲν ήρευνήθησαν ὅλοι ταυτοχρόνως, λ.χ. ἐντὸς μιᾶς ήμέρας, ἀλλὰ εις διαφόρους χρονικὰς στιγμὰς, κατανεμηθεῖσαι ἰσομερῶς ἐντὸς μιᾶς χρονικῆς περιόδου, λ.χ. ἐντὸς του ἔτους. Δηλαδή, ήρευνῶντο καθημερινῶς ὠρισμέναι μονάδες, οὕτως ὥστε ἐντὸς ἑνὸς ἔτους ήρευνήθησαν ἅπασαι. Ὁ τρόπος οὗτος χρησιμοποιεῖται συνήθως εις δειγματοληπτικὰς έρέυνας, ὁπότε εις τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἐντὸς του ἔτους ήρευνήθησαν ἅπασαι αἱ ἀπαρτίζουσαι τὸ δεῖγμα μονάδες του έρευνητέου πληθυσμοῦ. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, εἶναι δυνατόν ἐντὸς τῆς ἐν λόγῳ χρονικῆς περιόδου νὰ ἐπανερευνηθῶνται μονάδες του έρευνητέου πληθυσμοῦ (reinterview).

Γενικῶς, εις μίαν στατιστικὴν έρευνην διακρίνομεν τὰς ἐξῆς χρονικὰς περιόδους :

1) Τὴν χρονικήν περίοδον τὴν ὁποίαν καλύπτουν τὰ συγκεντρούμενα δι' ἕν χαρακτηριστικὸν στοιχεῖα, δηλαδή τὴν περίοδον εις τὴν ὁποίαν ἀναφέρονται ταῦτα. Ἡ ἐν λόγῳ περίοδος καλεῖται συνήθως περίοδος ἀναφορᾶς τῶν στοιχείων (period of reference), καὶ εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ δι' ὅλα τὰ στοιχεία, ἅτινα συγκεντροῦνται διὰ τῆς έρεύνης, ἢ διάφορος. Π.χ. εις τὴν διενεργηθεῖσαν εις τὴν Περιοχὴν Πρωτεύουσας ὑπὸ τῆς ΕΣΥΕ Ἑρευνην Ἀπασχολήσεως 1967, ἡ περίοδος ἀναφορᾶς ήτο ἡ προηγουμένη ἑβδομάς δι' ὅλα τὰ περὶ τῆς ἀπασχολήσεως συγκεντρούμενα στοιχεία, ἐνῶ εις τὴν διενεργηθεῖσαν ὑπὸ τῆς ΕΣΥΕ εις τὰς ἡμιαστικὰς καὶ ἄγροτικὰς περιοχὰς Ἑρευνην Οἰκογενειακῶν Προϋπολογισμῶν 1963-64 ήτο διάφορος (λ.χ. ἡ περίοδος ἀναφορᾶς τῶν δαπανῶν ἐνδύσεως καὶ ὑποδήσεως ήτο ἡ χρονικὴ περίοδος τῶν 4 πρὸ τῆς έρεύνης ἑβδομάδων, ἐνῶ τῶν δαπανῶν ἐκπαιδεύσεως ήτο τῶν 12 πρὸ τῆς έρεύνης μηνῶν). Τὸ μέγεθος τῆς ἐν λόγῳ περιόδου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχον μέγεθος τῶν συστηματικῶν σφαλμάτων μνήμης, δηλαδή, ἐπιμηκνυομένης τῆς περιόδου ἀναφορᾶς, μειοῦνται μὲν τὰ δειγματοληπτικὰ σφάλματα, ἀλλὰ αὐξάνονται τὰ συστηματικὰ σφάλματα μνήμης καὶ δεόν νὰ προκριθῆ τὸ μέγεθος ἐκεῖνο τῆς περιόδου ἀναφορᾶς τὸ ὁποῖον ἐλαχιστοποιεῖ τὸ ὅλικόν σφάλμα (δείγματος καὶ μνήμης).

2) Τὴν χρονικήν περίοδον τὴν ὁποίαν καλύπτει ὁλόκληρος ἡ έρευνη, δηλαδή τὴν χρονικήν περίοδον τὴν ὁποίαν καλύπτουν χρονικῶς ἅπαντα τὰ ὑπὸ τῆς έρεύνης συλλεγόμενα στοιχεία ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς έρεύνης μέχρι πέρατος αὐτῆς. Ἡ ἐν λόγῳ χρονικὴ περίοδος καλεῖται συνήθως περίοδος ἀναφορᾶς τῆς έρεύνης. Οὕτως, εις τὴν ὡς ἄνω Ἑρευνην Ἀπασχολήσεως, ήτις ἐξ ἐκάστης έρευνητέας μονά-

δος του καλυπτομένου πληθυσμού συνέλεξε στοιχεία άπασχολήσεως καλύπτοντα την προηγούμενη εβδομάδα, ή περίοδος άναφοράς της έρευνής ήτο τó έτος 1967, καθ' όσον διά τών συλλεγομένων στοιχείων έκαλύφθησαν αί 52 εβδομάδες τού έτους 1967.

3) Τήν χρονικήν περίοδον διενεργείας της έρευνής, δηλαδή τήν χρονικήν περίοδον τήν άρχομένην άπό της ήμερομηνίας της πρώτης συνεντεύξεως και περατουμένην εις τήν ήμερομηνίαν της τελευταίας συνεντεύξεως. Λ.χ. ή ως άνω «Έρευνα Άπασχολήσεως 1967» ήρχισε μέν εις τήν άρχήν τού έτους 1967, έπερατώθη όμως τόν Ίανουάριον τού 1968, καθ' όσον αί τελευταίαι συνεντεύξεις έλαβον χώραν κατά τόν μήνα Ίανουάριον 1968, προφανώς όμως τά συλλεγέντα στοιχεία άνεφέροντο εις εβδομάδας τού έτους 1967.

4) Η χρονική περίοδος κατά τήν όποίαν ήρευνάτο έκάστη έρευνητέα μονάς τού καλυπτομένου πληθυσμού. Λ.χ. εις τάς προαναφερθείσας έρέυνας εις μέν τήν Έρευναν Άπασχολήσεως ή έν λόγω περίοδος ήτο μία ήμέρα, εις δέ τήν Έρευναν τών Οίκογενειακών Προϋπολογισμών μία εβδομάς.

VI. Η συνέντευξις

Συνέντευξις εις μίαν στατιστικήν έρευναν (survey interview) καλείται ή συνομιλία μεταξύ δύο προσώπων, έξ ών τó έν, καλούμενον συνεντευκτής (interviewer), ύποβάλλει προκαθορισμένας, ως επί τó πλείστον, έρωτήσεις εις τó έτερον, τόν έρωτώμενον ή άπαντώντα (respondent), καταγραφομένης μιās έκάστης τών άπαντήσεων συνήθως εις ειδικόν έντυπον (τό έρωτηματολόγιον). Παρ' ήμίν, διά τόν συνεντευκτήν είθισται νά χρησιμοποιήται και ó όρος έρευνητής, ó όποιος όμως λεκτικώς είναι ευρύτερος, δυνάμενος νά χρησιμοποιηθή και διά πρόσωπα εκτελούντα έτέρας έργασίας ούδεμίαν σχέσηιν έχούσας πρòς τάς στατιστικάς έρέυνας.

Εις μίαν συνέντευξιν ó συνεντευκτής θά πρέπει γενικώς νά προβή εις τάς έξής ένεργείας :

- α) Νά έξεύρη τó πρόσωπον, άπό τó όποιον θά λάβη τήν συνέντευξιν.
- β) Νά δημιουργήση μίαν ευνοϊκήν διά τήν συνέντευξιν άτμόσφαιραν.
- γ) Νά ύποβάλη τάς καθορισθείσας έρωτήσεις, καταγράφων τάς σχετικάς άπαντήσεις και
- δ) Νά τερματίση τήν συνέντευξιν με τήν ίδιαν ευνοϊκήν άτμόσφαιραν, άφίτων ούτω μίαν καλήν έντύπωσιν.

Ειδικώτερον :

Ό συνεντευκτής, ένεργών συμφώνως πρòς τάς δοθείσας αυτώ άρμοδίως όδηγίας, θά πρέπει «νά έντοπίση τó δείγμα», δηλαδή νά έξεύρη τήν στεγαστικήν μονάδα, βάσει της δοθείσης αυτώ διευθύνσεως και έν συνεχεία νά έξεύρη τó πρόσωπον παρὰ τού όποιού θά λάβη τήν συνέντευξιν. Ένίοτε άνατίθενται εις τόν συνεντευκτήν και ώρισμένοι έτεροι έργασίαι, όπως λ.χ. ή κατάρτισις τού πλαισίου έξ ού θά έπιλέξη τó πρòς έρευναν δείγμα.

Έφ' όσον ó συνεντευκτής έξεύρη, συμφώνως πρòς τάς όδηγίας, τó πρόσωπον άπό τó όποιον θά λάβη τήν συνέντευξιν, θά πρέπει νά δημιουργήση μίαν ευνοϊκήν

διὰ τὴν συνέντευξιν ἀτμόσφαιραν. Πρὸς τοῦτο, θὰ πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ ἐπιδείξῃ τὰ «διαπιστευτήριά του», δηλαδὴ σχετικὸν ἔγγραφο καὶ τὴν ταυτότητά του, ἐκ τῶν ὁποίων συνάγεται ἡ ἀρμοδιότης τοῦ πρὸς συλλογὴν τῶν πληροφοριῶν. Ἐν συνεχείᾳ θὰ πρέπει ὁ συνεντεύκτης νὰ ἐπεξηγήσῃ μὲ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἐρωτώμενου, τοὺς σκοποὺς καὶ τὴν χρησιμότητα τῆς ἐρεύνης, νὰ τονίσῃ τὸ ἐμπιστευτικὸν καὶ ἀπρόσωπον τῶν στοιχείων καὶ ὅτι ἄλλο εἶναι ἀπαραίτητον, ὥστε ὁ ἐρωτώμενος νὰ ἀπαντήσῃ εὐλικρινῶς, αὐτοπροαιρέτως καὶ εἰ δυνατόν μὲ σχετικὸν ἐνδιαφέρον. Ἐπίσης, ὁ συνεντεύκτης θὰ πρέπει νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τυχὸν ἐρωτήσεις τὰς ὁποίας θὰ τοῦ ἐπευθύνῃ ὁ ἐρωτώμενος καὶ γενικῶς θὰ πρέπει νὰ λύσῃ πᾶσαν ἀπορίαν αὐτοῦ σχετικὴν μὲ τὴν ἔρευναν, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ὑφίστανται δισταγμοὶ καὶ ἀμφιβολίαι περὶ τοὺς σκοποὺς τῆς ἐρεύνης.

Ἄφοῦ δημιουργηθῇ τὸ κατάλληλον κλίμα, ὁ συνεντεύκτης δι' ὑποβολῆς τῶν σχετικῶν ἐρωτήσεων ἀρχίζει τὴν συνέντευξιν. Ὁ ὀργανώσας τὴν ἔρευναν θὰ ἔχῃ ὑποδείξει εἰς τὸν συνεντεύκτην τὸν ἀκριβῆ τρόπον ὑποβολῆς τῶν ἐρωτήσεων, καθ' ὅσον ὑπάρχουν πλεῖστοι τρόποι, κυμαινόμενοι ἀπὸ τὴν αὐστηρῶς τυπικὴν συνέντευξιν (formal interview) ἕως τὴν τελείως μὴ τυπικὴν συνέντευξιν (informal interview). Κατὰ τὴν αὐστηρῶς τυπικὴν συνέντευξιν, ὁ συνεντεύκτης δέον ἀπαρεγκλίτως νὰ τηρήσῃ τὴν λεκτικὴν διατύπωσιν τῶν ἐρωτήσεων, καθ' ὃν τρόπον αὗται εἶναι ἀναγεγραμμέναι εἰς τὸ ἐρωτηματολόγιον, ὡς ἐπίσης νὰ τηρῇ ἀπαρεγκλίτως τὴν σειρὰν καθ' ἣν ἀναγράφονται αὗται εἰς τὸ ἐρωτηματολόγιον. Κατὰ τὴν πλήρως, ἐξ ἄλλου, ἐλευθέραν συνέντευξιν, ὁ συνεντεύκτης δύναται ἐλευθέρως νὰ ἀλλοιώνῃ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κρίσιν τὴν λεκτικὴν διατύπωσιν τῶν ἐρωτήσεων, ὡς καὶ τὴν σειρὰν ὑποβολῆς αὐτῶν. Τὸ θέμα ἐπιλογῆς τοῦ τρόπου, ἐκ τῶν μεταξὺ τῶν δύο ἀκροτάτων μορφῶν συνεντεύξεως ὑφισταμένων, ἀπὸ μέρους τοῦ ὀργανωτοῦ τῆς ἐρεύνης, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἐρεύνης καὶ ἐκ τοῦ ἐπιπέδου ἱκανοτήτων τῶν συνεντευκτῶν, οἱ ὁποιοὶ πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθοῦν.

Ὁ συνεντεύκτης, μετὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν ἐκάστης ἀπαντήσεως καὶ πρὶν ἢ προβῆ εἰς τὴν ἐπομένην ἐρώτησιν, δέον νὰ καταχωρῇ ἀμέσως, ἔστω καὶ προχείρως τὴν ἀπάντησιν, καὶ νὰ μὴ ἀναβάλῃ ταύτην διὰ τὸ τέλος τῆς συνεντεύξεως, διότι πιθανὸν νὰ ὑπαισθῆθουν σφάλματα μνήμης. Γενικῶς, ὑπάρχουν δύο τρόποι καταχωρίσεως τῶν ἀπαντήσεων εἰς τὸ ἐρωτηματολόγιον.

α) Κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον, ἡ ἀπάντησις καταγράφεται ὡς ἀκριβῶς ἐδόθη ὑπὸ τοῦ ἐρωτώμενου, ὅποτε ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἀντίστοιχος ἐρώτησις ὀνομάζεται ἀνοικτὴ ἐρώτησις (open question).

β) Κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον, αἱ δυνατὰ ἀπαντήσεις εἶναι ἀναγεγραμμέναι ἐπὶ τοῦ ἐρωτηματολογίου ἢ ἂν πρόκειται περὶ πληθὺς ἀπαντήσεων, αὗται εἶναι ἀναγεγραμμέναι καθ' ὀμάδας, καὶ ὁ συνεντεύκτης τσεκάρει τὴν ἀντίστοιχον ἀπάντησιν ἢ ὀμάδα ἀπαντήσεων. Κατὰ τὸν δεύτερον τοῦτον τρόπον, ἡ σχετικὴ ἐρώτησις ὀνομάζεται κλειστὴ ἐρώτησις (closed question) ἢ ἐπειδὴ συνήθως ἡ ἀντίστοιχος ἀπάντησις φέρει καὶ σχετικὸν κωδικόν, λέγεται προκωδικογραφημένη ἐρώτησις (pre-coded question).

γράφονται αἱ ἀπαντήσεις ὑπὸ τοῦ ἐρωτωμένου ἄνευ τῆς βοήθειας συνεντευκτοῦ. Εἰδικώτερον, εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ὅταν τὸ ἐρωτηματολόγιον ἀποστέλλεται ταχυδρομικῶς, καλεῖται «ταχυδρομούμενον ἐρωτηματολόγιον» (mail questionnaire).

2) Τὸ ἐρωτηματολόγιον, εἰς τὸ ὁποῖον τὰς ἀπαντήσεις κατόπιν σχετικῆς συνεντεύξεως καταγράφει ὁ συνεντευκτής (the interview questionnaire or schedule).

Βεβαίως, μεταξὺ τῶν δύο ἀνωτέρω μνημονευθέντων εἰδῶν ὑπάρχουν ἑνδιαμέσως καὶ ἄλλα εἶδη ἐρωτηματολογίων. Ἀ.χ. ἐρωτηματολόγιον ἐπιδιδόμενον ὑπὸ τοῦ συνεντευκτοῦ, ὅστις ἐπεξηγεῖ τὰ σχετικά ἐρωτήματα, καὶ συμπληρούμενον κατόπιν ὑπὸ τοῦ ἐρωτωμένου, ἐπιστρέφεται ὑπ' αὐτοῦ ταχυδρομικῶς. Ἐπίσης, ἀποστελλόμενον ταχυδρομικῶς ἐρωτηματολόγιον, τὸ ὁποῖον ὅμως, μόνον ἔφ' ὅσον δὲν συμπληρωθῇ ὑπὸ τοῦ ἐρωτωμένου, ἢ γενικῶς δὲν ἐπιστραφῇ, συμπληροῦται ὑπὸ συνεντευκτοῦ, ὅστις ἐπισκέπτεται εἰδικῶς πρὸς τοῦτο τὸν ἐρωτώμενον.

Πλεονεκτήματα τοῦ συμπληρουμένου ὑπὸ τοῦ ἐρωτωμένου ἐρωτηματολογίου :

1) Κατ' ἀρχὴν συντομεύεται ἡ περίοδος διενεργείας τῆς ἐρεύνης, δεδομένου ὅτι εἶναι δυνατὸν ἐντὸς βραχείου χρονικοῦ διαστήματος νὰ ἀποσταλοῦν πρὸς τοὺς ἐρευνωμένους ἅπαντα τὰ ἐρωτηματολόγια. Βεβαίως ὅμως, γεννᾶται ἐν συνεχείᾳ τὸ πρόβλημα ὡς πρὸς τὸν χρόνον ἐπιστροφῆς ὑπὸ τῶν ἐρευνωμένων τῶν συμπληρωθέντων ὑπ' αὐτῶν ἐρωτηματολογίων.

2) Χαμηλὸν κόστος. Ἐξοικονομοῦνται ἅπασαι αἱ σχετικαὶ μὲ τοὺς συνεντευκτὰς δαπάναι (ἤτοι ἀμοιβαὶ συνεντευκτῶν, δαπάναι ἐκπαιδεύσεως αὐτῶν κλπ.), αἵτινες εἶναι καὶ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων δαπανῶν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν μιᾶς ἐρεύνης.

3) Δίδεται εἰς τὸν ἐρευνώμενον ἡ εὐκαιρία νὰ μελετήσῃ ἐπὶ περισσότερον χρόνον τὰς τιθεμένας ἐρωτήσεις, ὡς καὶ τὰς ἀντιστοίχους ἀπαντήσεις τὰς ὁποίας πρόκειται νὰ δώσῃ.

4) Δίδεται ἡ εὐκαιρία, αἱ ἐρωτήσεις νὰ ἀπαντηθοῦν ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ προσώπου πρὸς τὸ ὁποῖον ἀπευθύνονται, καθ' ὅσον συνήθως προκειμένου περὶ ἐρεύνης νοικοκυριῶν, διὰ τῆς μεθόδου τῆς συνεντεύξεως, αἱ ἀπαντήσεις δίδονται καὶ διὰ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ νοικοκυριοῦ, συνήθως ὑπὸ τῆς νοικοκυρᾶς, ἢ ὁποία ἐνίοτε δὲν δύναται νὰ ἀπαντήσῃ ἐπακριβῶς εἰς τινὰς ἐρωτήσεις.

5) Ἀποφεύγονται τὰ ὀφειλόμενα εἰς τοὺς συνεντευκτὰς λάθη.

Τὸ ὑπὸ τοῦ ἐρωτωμένου, ἐξ ἄλλου, συμπληρούμενον ἐρωτηματολόγιον παρουσιάζει τὰ κάτωθι μειονεκτήματα, ἅτινα ἀντιστοίχως ἀποτελοῦν πλεονεκτήματα τοῦ ὑπὸ τοῦ συνεντευκτοῦ συμπληρουμένου ἐρωτηματολογίου:

1) Συνήθως ἐμφανίζεται μεγάλος ἀριθμὸς μὴ ἐπιστρεφόμενων ἐρωτηματολογίων, λόγῳ σχετικῆς ἀδιαφορίας τῶν ἐρωτωμένων. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος θὰ ἐμειοῦτο κατὰ πολὺ, ἐὰν ὑφίστατο συνεντευκτής, ὅστις, συμπληρώνων τὸ ἐρωτηματολόγιον θὰ τὸ παρελάμβανε μεθ' ἑαυτοῦ. Ἐπίσης, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ταχυδρομούμενου ἐρωτηματολογίου, ἐπιστρέφονται ἀσυμπλήρωτα, λόγῳ ἔσφαλμένης διευθύνσεως ἢ

μετοικήσεως τοῦ ἐρωτωμένου, ἀρκετὰ ἐρωτηματολόγια, μὲ κίνδυνον ἀλλοιώσεως τῆς ἀξιοπιστίας τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεύνης.

2) Ἡ ἔλλειψις τῆς παρουσίας τοῦ συνεντευκτοῦ συμβάλλει εἰς τὸ νὰ μὴ ἀπαντηθοῦν ὀρισμένα ἐρωτήματα ὑπὸ τοῦ ἐρωτωμένου, καὶ νὰ ἀποσταλοῦν τὰ ἐρωτηματολόγια ἐλλιπῆ.

3) Ἐνίστε, δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως συνεντευκτοῦ συμπλήρωσις ἀπάντων τῶν ἐρωτημάτων, ὅταν τὸ ἐρωτηματολόγιον ἀφορᾷ ἐρωτωμένους διαφόρου ἐπιπέδου ἐκπαιδεύσεως.

4) Εἶναι δυνατόν νὰ παρεισφρήσουν ἐσφαλμένοι ἀπαντήσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀπεφύγοντο ἂν ἐλάμβανε χώραν σχετικὴ συνέντευξις καὶ αἱ ἀπαντήσεις κατεγράφοντο ὑπὸ τοῦ συνεντευκτοῦ.

5) Εἶναι δυνατόν, αἰ εἰς τὰ τιθέμενα ἐρωτήματα ἀπαντήσεις νὰ δοθοῦν ὑπὸ ἄλλων ἀσχέτων προσώπων ἢ νὰ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὴν πραγματικότητα ἢ νὰ εἶναι ἀσαφεῖς. Πάντα ταῦτα δυνατόν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον νὰ διαπιστωθοῦν καὶ νὰ τακτοποιηθοῦν ἂν παρίστατο συνεντευκτῆς.

Γενικῶς, ἡ παρουσία τοῦ συνεντευκτοῦ ἐξασφαλίζει ἀκριβεστέρως ἀπαντήσεις, ἰδίᾳ προκειμένου περὶ δυσκόλων ἐρευνῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται μελέτη τῶν χρησιμοποιουμένων ὄρων καὶ τῶν ἀντιστοίχων ὀρισμῶν. Ἐπίσης, διὰ καταλλήλων ἐρωτήσεων τῶν συνεντευκτῶν εἶναι δυνατόν νὰ μετασχηματισθοῦν αἱ ἀπαντήσεις, οὕτως ὥστε νὰ προσαρμοσθοῦν πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἐνῶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἐρωτηματολογίων τῶν συμπληρουμένων ὑπὸ τῶν ἐρωτωμένων, αἱ ἀπαντήσεις εἶναι ὀριστικά, μὴ ἐπιδεχόμεναι οἰασδῆποτε ἀλλοιώσεως.

VIII. Ἡ ἐπεξεργασία τῶν στοιχείων

Τὰ καταγεγραμμένα ἐπὶ τῶν ἐρωτηματολογίων στοιχεῖα, δηλαδὴ αἱ δοθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἐρωτωμένων ἀπαντήσεις, θὰ πρέπει πρὸ τῆς ὁμαδοποιήσεως τῶν πρὸς κἀτάρτισιν τῶν πινάκων τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεύνης, νὰ τύχουν ὀρισμένης ἐπεξεργασίας.

Εἰδικώτερον, θὰ πρέπει τὰ συμπληρωθέντα ἐρωτηματολόγια νὰ ἐλεγχθοῦν ὡς πρὸς :

α) Τὴν πληρότητα αὐτῶν (δηλαδὴ ἂν ἔχουν τύχει ἀπαντήσεως ὅλα τὰ ἐρωτήματα τοῦ ἐρωτηματολογίου),

β) Τὴν σαφήνειαν τῶν ἀπαντήσεων, οὕτως ὥστε νὰ καθίσταται δυνατὴ ἡ κωδικογράφησις αὐτῶν καὶ

γ) Τὴν λογικὴν ἀλληλουχίαν τῶν ἀπαντήσεων μεταξύ των (π.χ. δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναγράφεται δι' ἓν ἄτομον ἡλικίας 3 ἐτῶν οἰκογενειακὴ κατάστασις ἔγγαμος κ.ο.κ.).

Μέρος τῶν ἀνωτέρω ἐλέγχων εἶναι δυνατόν νὰ διενεργηθῇ καὶ διὰ σχετικοῦ προγράμματος ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου μάλιστα ἐπιτυχάνονται ἀκριβέστεροι ἔλεγχοι.

Τὰ ἔλλιπῆ ἢ λανθασμένα ἐρωτηματολόγια συνήθως τίθενται ὑπ' ὄψιν τῶν ἀρμοδίων συνεντευκτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐνίοτε δίδεται ἐντολὴ ἐπανεπισκέψεως τῶν ἐρωτωμένων πρὸς τακτοποιήσιν τῶν ἐλλείψεων καὶ τῶν λαθῶν.

Ἐπειδὴ ἐλεγχθοῦν τὰ συλλεγόμενα στοιχεῖα, θὰ πρέπει νὰ κωδικογραφηθοῦν. Πρὸς τοῦτο θὰ πρέπει ὅλαι αἱ δυναταὶ ἀπαντήσεις ἐκάστου ἐρωτήματος νὰ ἔχουν ὁμαδοποιηθῆ εἰς ὀρισμένας γενικὰς κατηγορίας μὲ κριτήρια : α) τὰς ἐπὶ μέρους πληροφορίας τὰς ὁποίας ἐπιδιώκει νὰ συλλέξῃ μέσφ τῶν ἀπαντήσεων ἢ διενεργουμένη ἔρευνα, ὡς καὶ β) τὴν συχνότητα τὴν ὁποίαν ἐμφανίζουν αἱ διάφοροι κατηγορίαι ἀπαντήσεων ἐκάστου ἐρωτήματος.

Αἱ ὡς ἄνω κατηγορίαι τῶν ἀπαντήσεων συνήθως κατατάσσονται κατὰ ἐρωτήματα, καὶ ἐντὸς ἐκάστου ἐρωτήματος ταξινομοῦμεναι, λαμβάνουν συνεχῆ αὐξουσα ἀρίθμησιν. Οἱ ἀριθμοὶ τοὺς ὁποίους λαμβάνουν ὀνομάζονται κωδικοὶ ἀριθμοὶ ἢ κωδικαὶ ἀριθμοὶ καὶ χρησιμεύουν κυρίως διὰ τὴν μηχανογραφικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν στοιχείων. Οἱ τίθέμενοι κατὰ τὴν κωδικογράφησιν τῶν ἀπαντήσεων κωδικαὶ ἀριθμοὶ εἴτε τίθενται ἐπὶ τοῦ ἐρωτηματολογίου εἰς εἰδικῶς προβλεφθέντα χῶδρον κωδικογραφήσεως εἴτε ἐπὶ ἰδιαίτερου ἐντύπου, τοῦ λεγομένου «φύλλου κωδικογραφήσεως». Ἐνδέχεται ὅμως διὰ τινὰς κλειστάς ἐρωτήσεις (ιδὲ σελ. 12) νὰ εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἐκτυπωμένοι ἐπὶ τοῦ ἐρωτηματολογίου. Ἡ κωδικογράφησις διενεργεῖται ὑπὸ εἰδικῶς ἐκπαιδευμένων ὑπαλλήλων, τῶν κωδικογράφων.

Προκειμένου περὶ κλειστῶν ἐρωτήσεων, αἱ κατηγορίαι τῶν ἀπαντήσεων, καὶ συνεπῶς καὶ αἱ ἀντίστοιχοι κωδικαὶ ἀριθμοὶ, εἶναι προκαθορισμένοι, προκειμένου ὅμως περὶ ἀνοικτῶν ἐρωτήσεων, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν ἄλλαι ἐνδείξεις ἐξ ὧν προσδιορίζεται ἢ κατὰ προσέγγισιν συχνότης ἐκάστης κατηγορίας ἀπαντήσεως ἐντὸς ἐκάστου ἐρωτήματος, θὰ πρέπει πρὶν ἢ ὀριστικοποιηθῶν οἱ ἀντίστοιχοι κωδικαὶ ἀριθμοὶ, νὰ ἐρευνηθῆ ἓν εἰσὶν ἐξ ἐπιπέδου 10% ἐκ τῶν συμπληρωθέντων ἐρωτηματολογίων πρὸς διαπίστωσιν τῶν σχετικῶν συχνότητων τῶν κατηγοριῶν ἀπαντήσεων, πρὸς ὀριστικὸν καθορισμὸν τῶν ἀντιστοιχῶν ὁμάδων κωδικαὶ ἀριθμῶν. Ἐὰν ἔχη προηγηθῆ ἢ διενέργεια δοκιμαστικῆς ἐρεύνης, ὁ ἐν λόγφ ὑπολογισμὸς τῶν συχνότητων θὰ γίνῃ ἐκ τῆς δοκιμαστικῆς ταύτης ἐρεύνης καθ' ὅσον ἐνδείκνυται, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν, πρὸ τῆς διενεργείας τῆς κυρίας ἐρεύνης νὰ ἔχουν καθορισθῆ οἱ κωδικαὶ ἀριθμοὶ.

Ἐπὶ τῶν ὑπάρχοντων πολλὰι κατηγορίαι κωδικαὶ ἀριθμῶν, ὅπως λ.χ.

1) Κωδικαὶ ἀριθμοὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ δοθεῖσαν ἀπάντησιν :

Π. χ. Ἐρώτημα : Πόσων ἐτῶν εἴσθε εἰς συμπληρωμένα ἔτη ;

Ἀπάντησις : 27 ἐτῶν

Κωδικαὶ ἀριθμοὶ : 27

2) Κωδικαὶ ἀριθμοὶ οἱ ὁποῖοι ἀντιπροσωπεύουν διάστημα ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκειται ἢ δοθεῖσα ἀπάντησις :

Π.χ. Ἐρώτημα : Πόσων εἶναι τὸ μνησιαῖον ἀκαθάριστον εἰσόδημά σας ;

Ἀπάντησις : Δρχ. 16.172

Κωδικαὶ ἀριθμοὶ : 6, ἀφορᾷ τὴν ὁμάδα δραχ. 15.000-20.000

3) Κωδικαὶ ἀριθμοὶ οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν συνδυασμὸν ἀπαντήσεων δύο ἢ περισσότερων ἐρωτημάτων :

Π.χ. Οί κωδικάριθμοι τῆς «συνθέσεως τοῦ νοικοκυριοῦ» (household composition) εἰς τὴν παρ' ἡμῖν διενεργηθεῖσαν ὑπὸ τῆς ΕΣΥΕ Ἐρευναν Οἰκογενειακῶν Προϋπολογισμῶν :

Σύνθεσις τοῦ νοικοκυριοῦ—Ἀντίστοιχοι κωδικάριθμοι	
Εἷς ἐνήλιξ μόνος	1
Δύο ἐνήλικες μόνοι	2
Δύο ἐνήλικες, εἷς ἀνήλιξ	3
Δύο ἐνήλικες, δύο ἀνήλικες	4
Δύο ἐνήλικες, τρεῖς ἀνήλικες	5
Τρεῖς ἐνήλικες μόνοι	6
Τρεῖς ἐνήλικες, εἷς ἀνήλιξ	7
Τρεῖς ἐνήλικες, δύο ἀνήλικες	8
Τέσσαρες ἐνήλικες μόνοι	9
Ἄλλα τὰ λοιπὰ νοικοκυριά	0

4) Κωδικάριθμοι οἱ ὁποῖοι διαβαθμίζουν δοθείσας ἀπαντήσεις ποιοτικῶν κυρίως χαρακτηριστικῶν :

Π.χ. ἐρώτημα : Εἴσθε ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητό σας :

Ἄποδοποιημένοι ἀπαντήσεις—Ἀντίστοιχοι κωδικάριθμοι	
Πολὺ ἱκανοποιημένος	1
Ἰκανοποιημένος	2
Οὔτε ἱκανοποιημένος, οὔτε δυσανεστημένος	3
Δυσανεστημένος	4
Πολὺ δυσανεστημένος	5

Τὰ συλλεγένητα διὰ τῶν ἐρωτηματολογίων στοιχεῖα, ἀφοῦ ἐλεγχθοῦν καὶ κωδικογραφηθοῦν, πρὸς ἐξαγωγήν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῦνης, ὑφίστανται ἐπεξεργασίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ μηχανῶν (5). Ἐκ τούτων αἱ πλεον ἐν χρήσει εἶναι αἱ ἐξῆς κατηγορίαι μηχανῶν : Αἱ διατρητικαί, αἱ ἐπαληθευτικαί, αἱ διαλογικαί, αἱ ἀναπαραγωγικαί, αἱ συζευκτικαί, αἱ πινακοποιητικαί, καὶ οἱ ἠλεκτρονικοὶ ὑπολογισταί.

IX. Ἀνάλυσις, ἐρμηνεία, ἀξιολόγησις καὶ παρουσιάσις τῶν ἀποτελεσμάτων

Ἐκ τῆς μηχανογραφικῆς ἐπεξεργασίας τῶν στοιχείων προκύπτουν κατ' ἀρχὴν οἱ ἀναλυτικοὶ πίνακες τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῦνης. Ἡ συχνότης τῶν ἀπεικονιζομένων εἰς ἕνα ἑκαστον φατνίον στοιχείων θὰ ὑποδείξη μέχρι ποίου σημείου δύνανται νὰ εἶναι ἀναλυτικοὶ οἱ πίνακες. Οἱ ἐν λόγῳ πίνακες εἶναι οἱ γενικοὶ πίνακες τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῦνης καὶ ἀφοῦ ἐπεξεργασθοῦν, θὰ τεθοῦν ὄλοι

5. Ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐρωτηματολογίων, ὡς καὶ τῶν ἀντιστοιχῶν ὁμάδων ἀπαντήσεων εἶναι πολὺ μικρὸς, εἶναι δυνατόν ἢ ἐν λόγῳ ἐπεξεργασία νὰ γίνῃ καὶ «διὰ χειρὸς» ἢ «ἡμι-μηχανικῶς» (ἰδὲ Κ. Α. Ἀθανασιάδου, Στατιστικὴ, Ἀθῆναι 1957, Μέρος πρῶτον, σ. 33 κ.έ.).

μαζί εις ειδικόν τμήμα τῆς καταρτισθησομένης ἐκθέσεως τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῦνης, τὸ ὁποῖον ἔπεται τοῦ κειμένου αὐτῆς (6).

Οἱ ἐν λόγῳ γενικοὶ πίνακες οἱ παρέχοντες ἀναλυτικῶς ἅπαντα τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεῦνης θὰ τύχουν ἀναλύσεως καὶ μελέτης. Εἰδικώτερον θὰ χρησιμοποιηθοῦν διάφορα μέτρα καὶ μέθοδοι ἐκ τῆς στατιστικῆς ἐπιστήμης παρεχόμεναι καὶ ὑποβοηθοῦσαι τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τῆς ἐρεῦνης, διὰ καταλλήλου ὁμαδοποιήσεως, προσφορωτέρας ἀπεικονίσεως καὶ στατιστικῆς ἀναλύσεως τῶν στοιχείων. Τοιαῦτα μέτρα καὶ μέθοδοι εἶναι λ.χ. αἱ κατανομαὶ συχνοτήτων, οἱ μέσοι τάξεως καὶ θέσεως, τὰ μέτρα διασπορᾶς, οἱ συντελεσταὶ συσχετίσεως, αἱ μέθοδοι ὑπολογισμοῦ σφαλμάτων κλπ. Ἐπίσης διάφορα διαγράμματα ὡς καὶ εἰδικοί τινες ἐρμηνευτικοὶ πίνακες, τιθέμενοι εἰς τὸ τμήμα τοῦ κειμένου τῆς ἐκθέσεως, ὑποβοηθοῦν τὴν μελέτην πρὸς ἀνάλυσιν καὶ ἐρμηνεῖαν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῦνης διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν αὐτῆς.

Τέλος, λαμβάνει χώραν ἡ ἀξιολόγησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῦνης διὰ συγκρίσεως πρὸς τυχόν ὑφιστάμενα στοιχεῖα ἐξ ἐτέρων πηγῶν καὶ δι' ὑπολογισμοῦ τῶν δειγματοληπτικῶν καὶ μὴ σφαλμάτων.

Μετὰ τὸ πέρας ἁπασῶν τῶν ἐργασιῶν διενεργεῖται ἡ παρουσίασις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῦνης διὰ τῆς συντάξεως τῆς τελικῆς περὶ τῆς ἐρεῦνης ἐκθέσεως. Τὸ περιεχόμενον καὶ γενικῶς ἡ δομὴ τῆς ἐν λόγῳ ἐκθέσεως θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπὸ τὰ πρόσωπα πρὸς τὰ ὁποῖα ἀπευθύνεται, δηλαδὴ ἂν ἀπευθύνεται πρὸς εἰδικούς ἐπιστήμονας καὶ γενικῶς πρόσωπα εἰδικευμένα εἰς τὰ θέματα τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς στατιστικῆς ἐπιστήμης ἢ ἂν ἀπευθύνεται πρὸς τὸ εὐρὺ κοινόν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, εἰς μίαν ἐκθεσιν δεόν νὰ περιλαμβάνωνται τὰ ἑξῆς :

- 1) Τὸ ἱστορικόν καὶ οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τῆς ἐρεῦνης.
- 2) Οἱ χρησιμοποιηθέντες ὑπὸ τῆς ἐρεῦνης ὀρισμοὶ καὶ βασικαὶ ἔννοιαι.
- 3) Ἡ χρονικὴ καὶ πληθυσμιακὴ κάλυψις τῆς ἐρεῦνης.
- 4) Ὁ τρόπος συλλογῆς τῶν στοιχείων.
- 5) Ἡ μέθοδος δειγματοληψίας, προκειμένου περὶ δειγματοληπτικῆς ἐρεῦνης, καὶ γενικῶς ἡ μέθοδος διενεργείας τῆς ἐρεῦνης.
- 6) Ἡ ἐπεξεργασία τῶν συλλεγέντων ὑπὸ τῆς ἐρεῦνης στοιχείων.
- 7) Τὸ χρησιμοποιηθὲν κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ἐρεῦνης προσωπικόν.
- 8) Τὸ χρονοδιάγραμμα τῶν διαφόρων φάσεων τῆς ἐρεῦνης ὡς καὶ τὸ κόστος τῆς ἐρεῦνης.
- 9) Ἡ ἀνάλυσις, ἡ ἐρμηνεία καὶ ἡ ἀξιολόγησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῦνης.

Εἰς εἰδικόν τμήμα τῆς ἐκθέσεως παρατίθενται ἀναλυτικοὶ πίνακες τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐρεῦνης καὶ τέλος ἐν παραρτήματι τὸ ἐρωτηματολόγιον καὶ οἱ χρησιμοποιηθέντες κωδικάριθμοι.

6. Περὶ τῶν κατηγοριῶν τῶν πινάκων, τῆς τεχνικῆς καταρτίσεώς των κλπ., ἰδὲ Κ. Γ. Δρακάτου, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Στατιστικὴν, Ἀθῆναι 1968 (σελ. 52 κ.έ.), ἔνθα παρατίθεται καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ, Στατιστική, Μέρος Πρώτον, Ἀθήναι, 1957.
2. C.H. BACKSTROM and G.D. HURSH, Survey Research, Evanston : Northwestern University Press, 1963.
3. W.I.B. BEVERIDGE, The art of scientific investigation. Heinemann, London, 1950.
4. H.S. BOOKER and S.T. DAVID, Differences in results obtained by experienced and inexperienced interviewers. Journal of the Royal Statistical Society, 1952, (A, 115, 232 - 57).
5. B.C. BROOKES and W.F.L. DICK, Introduction to statistical method, Heinemann, London, 1951.
6. J.A.C. BROWN, H.S. HOUTHAKKER and S.J.PRAIS, Electronic computation in economic statistics. Journal of the American Statistical Association, 1953, (48, 414 - 28).
7. L.O. BROWN, Marketing and distribution research. Ronald Press, New York, 1949.
8. D. CAHALAN, V. TAMULONIS and H.W. VERNER, Interviewer bias involved in certain types of opinion survey questions. International Journal of Opinion and Attitude Research, 1947, (2, 341 - 8).
9. A.A. CAMPBELL and G. KATONA, The Sample Survey : A Technique for Social Science Research. In L. Festinger and D. Katz, Research Methods in the Behavioral Sciences, New York : Holt, Rinehart, and Winston, 1953, (15 - 55).
10. F.S. CHAPIN, Experimental designs in sociological research. Harper, New York, 1947.
11. J.A. CLAUSEN and R.N. FORD, Controlling bias in mail questionnaires. Journal of the American Statistical Society, 1947, (42 - 497 - 511).
12. W.G. COCHRAN, Sampling techniques. John Wiley and Sons, New York, 1953.
13. W.G. COCHRAN and M. COX, Experimental designs. John Wiley and Sons, New York, 1950.
14. W.G. COCHRAN, F. MOSTELLER and J.W. TUKEY, Principles of sampling. Journal of the American Statistical Association, 1954, (49, 1 - 12).
15. H.W. DANIELS and JAY L. OTIS, A method of Analyzing Employment Interviewers. Personnel Psychology, 1950, (3, 425 - 444).
16. J. DURBIN, Non-response and call-backs in surveys. Bulletin of the International Statistical Institute, 1954, (34, 2, 3 - 17).
17. J. DURBIN and A. STUART, Differences in response rates of experienced and inexperienced interviewers. Journal of the Royal Statistical Society, 1951, (A, 114, 163 - 205).
18. J. DURBIN and A. STUART, An experimental comparison between coders. Journal of Marketing, 1954, (19, 54 - 66).
19. A.R. ECKLER and L. PRITZKER, Measuring the accuracy of enumerative surveys. Bulletin of the International Statistical Institute, 1951, (33, 4, 7 - 24).
20. H.A. EDGERTON, S.H. BRITT and R.D. NORMAN, Objective differences among various types of respondents to a mailed questionnaire American Sociological Review, 1947, (12, 435 - 44).
21. H.J. EYSENCK, Uses and abuses of psychology. Penguin Books, Middlesex, 1953.
22. J.J. FELDMAN, H. HYMAN and C.W. HART, A field study of interviewer effects on the quality of survey data. Public Opinion Quarterly, 1951 - 52, (15, 734 - 761).

23. A.F. FEULASON, *Essentials in Interviewing*, Harper and Brothers, New York, 1952.
24. R. FERBER, The problem of bias in mail surveys : a solution *Public Opinion Quarterly* 1948 - 49, (12, 669 - 76).
25. R. FERBER and HUGH WALES, Detection and Correction of Interviewer bias. *Public Opinion Quarterly*, 1952, (16, 107 - 127).
26. L. FESTINGER and D. KATZ., *Research methods in the behavioural sciences*. Staples Press, London, 1954.
27. H. FISHER, Interviewer bias in the recording operation. *International Journal of Opinion and Attitude Research*, 1950, (4, 391 - 411).
28. J.E. FLOUD, A.H. HALSEY, and F.M. MARTIN, *Social class and educational opportunity*. Heinemann, London, 1957.
29. J.E. FOTHERGILL and H.D. WILLCOCK, *Interviewers and interviewing*. Reading in Market Research, 1956.
30. K. GALES and M.G. KENDALL, An enquiry concerning interviewer variability. *Journal of the Royal Statistical Society, A*, 1957.
31. W.J. GOODE and P.K. HATT, *Methods in Social Research*, New York : McGraw - Hill Book Company, Inc., 1952.
32. P.G. GRAY, Examples of interviewer variability taken from two sample surveys. *Applied Statistics*, 1956, (5, 73 - 85).
33. P.G. GRAY and T. CORLETT, Sampling for the Social Survey. *Journal of the Royal Statistical Society*, 1950, (A, 113, 150 - 206).
34. L. GUEST and R. NUCKOLS, A laboratory experiment in recording in public opinion interviewing. *International Journal of Opinion and Attitude Research*, 1950, (4, 336 - 52).
35. M.H. HANSEN and W.N. HURWITZ, The problem of nonresponse in sample surveys. *Journal of the American Statistical Association*, 1946, (41, 517 - 29).
36. M.H. HANSEN, W.N. HURWITZ and W.G. MADOW, *Sample Survey Methods and Theory*, New York : John Wiley and Sons, 2 Vols, 1953.
37. C.W. HART, Bias in interviewing in studies of opinions, attitudes and consumer wants. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 1948, (92, 399 - 404).
38. H. HENRY, The importance of controlling investigators. Paper read to conference of the European Society of Opinion and Market Research, 1954.
39. H.H. HYMAN and others, *Interviewing in Social Research*, University of Chicago Press, Chicago, 1955.
40. H.H. HYMAN, Problems in the collection of opinion research data. *American Journal of Sociology*, 1950, (55, 362 - 70).
41. H.H. HYMAN, *Survey design and Analysis*, Clenceo, Illinois : The free Press, 1955.
42. M. JAHODA, M. DEUTSCH and S.W. COOK, *Research methods in social relations*. Vol. I. Basic processes; Vol. II. Selected techniques. The Dryden Press, New York, 1951.
43. R. KAHN and C. CANNELL, *The dynamics of Interviewing*, New York : John Wiley and Sons. 1957.
44. G. KATONA, Financial surveys among consumers. *Hum. Relat.*, 1949, (2, No. 1, 3 - 11).

45. G. KATONA, Psychological analysis of economic behavior. New York : McGraw - Hill, 1951.
46. A. KORNHAUSER and P.B. SHEATSLEY, Questionnaire Construction and Interview Procedures. In C. Seltiz, M. Jahoda, M. Deutsch, and S. Cook, Research Methods in Social Relations, New York : Holt, Rinehart, and Winston, 1959, (546 - 587).
47. R. LIKERT, The sample interview survey. In Dennis, W. (ed.). Readings in general psychology. New York : Prentice - Hall, 1949, (427 - 434).
48. E.E. MACCOBY, Interviewing problems in financial surveys. Int. J. Opin. and Attitude Res., 1947, (1, No. 4, 31 - 39).
49. E.B. MACRIS, Surveys of Consumer Expenditures in the United States, Ann Arbor, Michigan, 1966.
50. E.B. MACRIS, A report on 1960 survey of Consumer Finances, Ann Arbor, Michigan, 1966.
51. E.B. ΜΑΚΡΗ, 'Η Τεχνική τῶν Στατιστικῶν Ἐρευνῶν, Ἀθῆναι, 1968.
52. E.B. ΜΑΚΡΗ, Στατιστικὴ Ἔρευνα ἐπὶ τῶν ἐπικινδύνων ὁδηγῶν. (Ἡ Στατιστικὴ ἐπιστῆμη εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἐπικινδύνου ὁδηγοῦ πρὸς πρόληψιν τῶν τροχαίων ἀτυχημάτων), Ἀθῆναι, 1969.
53. E.B. ΜΑΚΡΗ, Ἡ Ἔρευνα τῶν οἰκονομικῶν τοῦ καταναλωτοῦ, Ἀθῆναι, 1971.
54. J.P. MANDEVILLE, Improvements in methods of census and survey analysis. Journal of the Royal Statistical Society, 1946, (A, 109, 111 - 29).
55. M.N. MANFIELD, A pattern of response to mail surveys. Public Opinion Quarterly, 1948, (12, 493 - 5).
56. D. MANHEIMER and H. HYMAN. Interviewer performance in area sampling. Public Opinion Quarterly, 1949, (13, 83 - 92).
57. E. ΜΑΡΓΑΡΙΘΗ, Στατιστικὴ, Ἀθῆναι, 1952.
58. R. MARRIOTT, Some problems in attitude survey methodology. Occupational Psychology, 1953, (27, 117 - 27).
59. R.K. MERTON, M. FISKE and P.L. KENDALL. The focused interview : a manual of problems and procedures. Free Press, Illinois, 1956.
60. R.E. MITCHELL, Methodological problems of survey research in developing countries : implications for intra - and international comparisons. Paper presented at the 59th annual meeting of the American Sociological Association, Montreal, 1964. ~
61. C.A. MOSER, Interview bias. Review of the International Statistical Institute, 1951, (19, 28 - 40).
62. C.A. MOSER, Survey Methods in Social Investigation, London : William Heinemann, Ltd., 1958.
63. L. MOSS, Sample surveys and the administrative process. International social science Bulletin, 1953, (5, 482 - 94).
64. L. MOSS, The social survey and public administration. A paper presented to the World Association for Public Opinion Research, September 1951.
65. P. MOTT, F. MANN, Q. McLOUGHLIN, and D. WARWICK, Shift Work, Ann Arbor, Michigan, University of Michigan Press, 1965.

66. D. MUEHL (Ed.), *Manual for Coders : Content Analysis at the Survey Research Center*, Ann Arbor, Michigan : Institute for Social Research, 1961.
67. NATIONAL INSTITUTE OF ECONOMIC and SOCIAL RESEARCH, *Register of research in the social sciences in progress and in plan and directory of research institutions*. No. 13. Cambridge University Press, Cambridge, 1957.
68. H.J. PARRY and H.M. CROSSLEY, *Validity of responses to survey questions*. *Public Opinion Quarterly*, 1950, (14, 61 - 80).
69. S.L. PAYNE, *The art of asking questions*. Princeton University Press, Princeton, 1951.
70. *Political and Economic Planning. Sample surveys*. *Planning*, Nos. 313 and 314, P.E.P., London, 1950.
71. S.J. PRAIS and H.S. HOUTHAKKER, *The analysis of family budgets*. Cambridge University Press, Cambridge, 1955.
72. T. SCHULZ, *Ten years of family surveys*. *Bulletin of the Oxford University Institute of Statistics*, 1952, (14, 83 - 95).
73. C. SELTZ, M. JAHODA, M. DEUTSCH and S. COOK, *Research Methods in Social Relations*, New York : Holt, Rinehart, and Winston, 1959.
74. S. SHAPIRO and J.C. EBERHART, *Interviewer differences in an intensive interview survey*. *International Journal of Opinion and Attitude Research*, 1947, (1, 2, 1 - 17).
75. P.B. SHEATSLEY, *Some uses of interviewer-report forms*. *Public Opinion Quarterly*, 1947, (11, 601 - 11).
76. P.B. SHEATSLEY, *The influence of sub-questions on interviewer performance*. *Public Opinion Quarterly*, 1949, (13, 310 - 13).
77. SOCIAL SURVEY, *A handbook for interviewers*. Central Office of Information, London, 1956.
78. H. STEMPER, *Which respondents are reliable?* *International Journal of Opinion and Attitude Research*, 1951, (5, 475).
79. H. STEMPER and H. HYMAN, *How interviewer effects operate through question form*. *International Journal of Opinion and Attitude Research*, 1949 - 50, (3, 493 - 512).
80. J.S. STOCK and J.R. HOCHSTIM, *A method of measuring Interviewer variability*. *Public Opinion Quarterly*, 1951, (15, 322 - 334).
81. S.A. STONFFER, *Some observations on study design*. *American Journal of Sociology*, 1950, (55, 355 - 61).
82. D.B. SUITS, *Statistics. An introduction to quantitative economic Research*. R. and McNally and Company, Chicago, 1966, (7 - 13).
83. SURVEY RESEARCH CENTER, *A national survey of the informed public*. Ann Arbor : Univ. of Michigan, 1948.
84. SURVEY RESEARCH CENTER, *Methods of the survey of consumer finances*. *Federal Reserve Bull.*, 1950, (36 : 2, 795 - 809).
85. SURVEY RESEARCH CENTER, University of Michigan. *Field methods in sample interview surveys* S.R.C., Michigan, 1951.
86. P.M. SYMONDS and D.H. DIETRICH, *The Effect of Variations in the time interval between an Interview and Its recording*. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 1941, (36, 593 - 598).

87. S. J. L. TAYLOR, *Good general practice : a report of a survey*. Oxford University Press, London, 1954.
88. UNITED NATIONS STATISTICAL OFFICE, *The preparation of sampling survey reports*. Statistical Papers, Series C, No. 1, United Nations, New York, 1950.
89. UNITED NATIONS STATISTICAL OFFICE, *Sample surveys of current interest*. Statistical Papers, Series C, Nos 2, 3, 4, 5. United Nations, New York, 1949, onwards.
90. UNITED NATIONS STATISTICAL OFFICE, *Handbook of household Surveys, Studies in methods*, Series F, No. 10, United Nations, New York, 1964.
91. U. S. BUREAU OF THE BUDGET, *Standards for statistical surveys*. Bureau of the Budget, Washington, D.C., 1952.
92. U. S. DEPARTMENT OF COMMERCE, BUREAU OF THE CENSUS, *Atlantida : a Case Study in Household Sample Surveys*. Bureau of the Census, Washington, D. C., 1965.
93. J. E. G. UTTING and D. COLE, *Sample surveys for the social accounts of the household sector*. Bulletin of the Oxford Institute of Statistics, 1953, (15, 1 - 24).
94. J. E. G. UTTING and D. COLE, *Sampling for social accounts - some aspects of the Cambridgeshire Survey*. Bulletin of the International Statistical Institute, 1954, (34, 301 - 28).
95. R. B. VOIGHT and M. KRIESBERG, *Some principles of processing census and survey data*. Journal of the American Statistical Association, 1952, (47, 222 - 31).
96. J. W. WHITFIELD, *The imaginary questionnaire*. Quarterly Journal of Experimental Psychology, 1950, (2, 76 - 88).
97. E. WILSON, *Problems of survey research in developing areas*. Public Opinion Quarterly, 1959, (22, 3, 230 - 234).
98. F. YATES, *Sampling methods for censuses and surveys*. Griffin, London, (2nd edn. 1953).
99. G. U. YULE and M. G. KENDALL, *An introduction to the theory of Statistics*, Griffin, London, (14th edn. 1950).